

VILNIAUS UNIVERSITETO

filologijos krypties
*lietuvių filologijos, lietuvių kalbotyros, lietuvių literatūros,
lietuvių filologijos ir užsienio kalbos studijų programų*
išorinio išsamiojo

VERTINIMO IŠVADOS

Vilnius University

study field of philology
external assessment of
*Lithuanian philology, Lithuanian linguistics, Lithuanian literature, Lithuanian
philology and foreign languages* study programmes

Final Report

Grupės vadovas: prof. habil. dr. Pėteris Vanagas
Team leader:

Nariai: Irma Astrauskaitė
Team members:
prof. dr. Petras Bražėnas
prof. dr. Giedrė Čepaitienė
doc. dr. Aušra Jurgutienė
Lina Lenčukovaitė
doc. dr. Danguolė Mikulėnienė
doc. dr. Dalia Pakalniškienė
Jūratė Palionytė
dr. Daiva Sinkevičiūtė

Vertintų studijų krypties programų duomenys

Eil. nr.	Studijų programos pavadinimas	Valstybinis kodas	Studijų rūšis	Studijų forma ir trukmė	Programos apimtis kreditais	Suteiktamas laipsnis	Programos įregistravimo data ir įsakymo numeris
1.	Lietuvių filologija	62104 H122	UP	D (4) N (5)	160	Filologijos bakalauras	2001 m. gegužės 31 d. VU Senato protokolas Nr. 8
2.	Lietuvių kalbotyra	62104H114	UM	D (2)	80	Filologijos magistras	2001 m. gegužės 31 d. VU Senato protokolas Nr. 8
3.	Lietuvių literatūra	62104H116	UM	D (2)	80	Filologijos magistras	2001 m. rugpjūčio 2 d. įsakymo Nr. 1187 8 priedas
4	Lietuvių filologija ir užsienio kalba	61204H129	UP	D (4)	160	Filologijos bakalauras	199-05-19 Nr. 565 ¹

¹ Tikslintina programos įregistravimo data.

Turinys

1. Įžanga
2. Studijų programų tikslai ir uždaviniai
3. Programų analizė:
 - 3.1. programa *Lietuvių filologija*
 - 3.1.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai
 - 3.1.2. Studijų realizavimas ir parama studentams
 - 3.1.3. Studentų skaičiaus kaita
 - 3.1.4. Dėstytojai
 - 3.1.5. Programos pranašumai ir trūkumai
 - 3.2. Programa *Lietuvių kalbotyra*
 - 3.2.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai
 - 3.2.2. Studijų realizavimas ir parama studentams
 - 3.2.3. Studentų skaičiaus kaita
 - 3.2.4. Dėstytojai
 - 3.2.5. Programos pranašumai ir trūkumai
 - 3.3. Programa *Lietuvių literatūra*
 - 3.3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai
 - 3.3.2. Studijų realizavimas ir parama studentams
 - 3.3.3. Studentų skaičiaus kaita
 - 3.3.4. Dėstytojai
 - 3.3.5. Programos pranašumai ir trūkumai
 - 3.4. Programa *Lietuvių filologija ir užsienio kalba*
 - 3.3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai
 - 3.3.2. Studijų realizavimas ir parama studentams
 - 3.3.3. Studentų skaičiaus kaita
 - 3.3.4. Dėstytojai
 - 3.4.5. Programos pranašumai ir trūkumai
4. Materialiosios sąlygos
5. Išoriniai santykiai
6. Grįžtamasis ryšys
7. Vidinis studijų kokybės užtikrinimas
8. Apibendrinamasis studijų krypties programų įvertinimas
 - 8.1. Rekomendacijos aukštajai mokyklai
 - 8.2. Siūlymas dėl akreditacijos

1. Įžanga

Vilniaus universiteto Filologijos fakultete 2006 m. gegužės 28 d. lankėsi studijų programų ekspertų grupės vadovas Pēteris Vanags (Latvijos universitetas), nariai Giedrė Čepaitienė (Šiaulių universitetas), Lina Lenčukovaitė (Kauno technologijos universiteto Studentų atstovybės narė), Danguolė Mikulėnienė (Lietuvių kalbos institutas), Dalia Pakalniškienė (Klaipėdos universitetas), Jūratė Palionytė (Valstybinė lietuvių kalbos komisija), Daiva Sinkevičiūtė (Vilniaus universitetas). Vizito koordinatore – Gintarė Motiekaitienė (Studijų kokybės vertinimo centras).

Lituanistikos studijų programos vykdo Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros, Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedros, padedamos kitų katedrų dėstytojų.

2. Studijų programų tikslai ir uždaviniai

Pateiktoje savianalizėje plačiai atspindėti programų tikslai ir uždaviniai. Čia puikiai atsiskleidžia Vilniaus universiteto, kaip pagrindinės lituanistikos specialistų kalvės, užmojai – rengti aukščiausios kvalifikacijos specialistus lituanistus, tenkinančius valstybės poreikius. Jie turėtų gebėti laisvai konkuruoti ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių darbo rinkoje.

Pabrėžiama būtinybė, pavyzdžiui, lietuvių filologijos bakalauro programą „padaryti kuo atviresnę kitoms kalboms, kitoms kultūroms, kitoms mokslo sritims, suteikti programai tarpdalykinį pobūdį“ (p. 8). Todėl šiuo metu, palikus teorinėms ir istorinėms disciplinoms prioritetinį pobūdį, daugiau orientuojamasi į taikomąją kalbotyros ir kitų disciplinų paskirtį. Stengiamasi sudaryti studentams „galimybes susipažinti su darbo rinkoje aktualių filologijos taikomųjų sričių (lietuvių kalbos ir literatūros dėstymas bendrojo lavinimo mokyklose, viešosios kalbos vartosenos priežiūra, tekstų redagavimas, darbas su elektroniniais kalbos vienetų ir tekstų rinkiniais, literatūros kritika, archyvistika, tekstologija, mokslinis tiriamasis darbas ir kt.) veikla“ (p. 10).

Tai ypač matyti ir iš lietuvių filologijos ir užsienio kalbos programos. Tik joje gal reikėtų tikslinti formuluotę „turintį tvirtus fundamentaliųjų lituanistikos dalykų pagrindus“, turint galvoje naują termino *lituanistika* reikšmę ir programos dvilypumą (programos apimtis akivaizdžiai neleidžia taip skambiai postuluoti vieno iš tikslų).

Pagirtinas savianalizės autorių bandymas sieti antrosios pakopos literatūros magistro studijų programos tikslus su valstybės ir regiono vystymosi perspektyva, atsižvelgiant į darbo rinkos paklausą, darbdavių bei pačių studentų interesus. Taip pat akivaizdus Vilniaus universiteto siekis išlaikyti aukštus mokslo kriterijus, rengti jaunuosius mokslininkus, gebėjančius dirbti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

Svarbiausi programų uždaviniai atitinka pagrindinius programų tikslus. Juose atsiskleidžia Vilniaus universiteto lituanistinių katedrų siekiamybės ir galimybės. Tik antrosios pakopos kalbotyros magistro studijų programoje reikėtų performuluoti uždavinį „ugdyti gebėjimą redaguoti kitų parašytus lietuviškus tekstus“, kuris tiesiogiai sietinas su pirmosios pakopos bakalauro studijomis.

Lietuvių filologijos ir užsienio kalbos programoje uždaviniai formuluojami kaip filologijos krypties reglamento dalys, t. y. kaip žinios (lietuvių kalba kaip sistema, baltų filologijos pagrindai, kalbotyros sąvokos, lietuvių kalbos istorija, lietuvių literatūros istorija ir pan.), kartais gebėjimai. Tuos uždavinius būtų galima dar pagrupuoti, sustambinti, klasifikuoti vienu pagrindu (pagal kompetencijų sritis ar kaip kitaip). Nors keliamų uždavinių išvardyta tikrai daug, iš jų neaišku, koku būdu galėtų būti įgyvendinama absolventų galimybė „dirbti švietimo srityje“. Savianalizės metodikos rekomenduojamas programos ryšys su Vilniaus universiteto tikslais, kitų filologinių programų tikslais ir pačiomis programomis čia neaptariamas.

3. Programų analizė

3.1. Programa *Lietuvių filologija* (universitetinės pagrindinės studijos)

3.1.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai. Programos turinį sudaro bendrojo universitetinio lavinimo dalykai, studijų programos pagrindų ir specialaus lavinimo dalykų kursai. Visa programa apima 160 kreditų (1 kreditas – 40 darbo valandų), arba 6400 darbo valandų. Programoje suderinta paskaitos, pratybos, savarankiškas darbas ir mokslinio darbo galimybės. Maždaug 49 procentus darbo valandų sudaro paskaitos, 29 procentus – pratybos, 17 procentų –

seminarai, praktika – 3, konsultacijos – 2, o laboratoriniai darbai atitinkamai 1 procentą darbo valandų. Kiekvienam dalykui skiriami mažiausiai du kreditai. Daugiausia kreditų (5) skiriama lietuvių kalbos istorijai, kurią sudaro, kaip galima spręsti iš sando aprašo, buvusi senoji istorinė gramatika (apimanti ikirašytinį kalbos raidos laikotarpį) ir bendrinės kalbos istorija (apimanti XVI–XX a. rašytinės kalbos istoriją).

Programa sudaryta taip, kad kiekvienas semestras susidėtų ne daugiau kaip iš 7 studijuojamų dalykų, iš jų dažniausiai 6 privalomieji ir 1 pasirenkamasis (arba 5 privalomieji ir 2 pasirenkamieji). Be privalomųjų ir pasirenkamųjų dalykų, studentas klausosi ir laisvųjų dalykų, kurie sudaro 12 kreditų. Programoje numatytos valandos mokomajai praktikai (dialektologijos arba tautosakos), kaip laisvajam dalykui, už kurį studentas gali gauti 2 kreditus bei įskaitą. Lietuvių filologijos studijų programos struktūra yra tokia, kad bendrojo universitetinio lavinimo dalykai sudaro 26 kreditus (480 auditorinių valandų), iš jų 8 kreditai (240 val.) tenka privalomiesiems dalykams, 18 kreditų (288 val.) – pasirenkamiesiems. Studijų programos pagrindų dalykai sudaro 49 kreditai (789 val.), iš jų privalomieji 41 kreditas (706 val.), pasirenkamieji – 8 (786 val.). Studijų programos specialaus lavinimo dalykai sudaro 70 kreditų (1114 val.); iš jų pasirenkamiesiems 9 kreditai (144 val.).

Tačiau, regis, ne viskas iš tikrųjų yra taip, kaip to reikalauja atitinkami vyriausybiniai dokumentai. Bakalaurų programoje profesinei praktikai numatyti 5 kreditai, o šiuo metu jau turėtų būti skirta 10 kreditų.

Be to, savianalizės tekste nurodyta, jog bendrojo lavinimo dalykams skirta 26 kreditai (galėtų būti 24 kreditai), o programos lentelėje yra 30 kreditų.

Vis dėlto reikia pasakyti, kad visi įtrauktieji dalykai atitinka programos tikslus, dėstytojai pateikia rekomenduojamos literatūros sąrašus, patys yra parengę nemažai kokybiškų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių. Metodinės medžiagos sklaidai ir nuotolinėms studijoms pradedamas naudoti internetas. Tačiau prie kai kurių dalykų pateikiamuose literatūros sąrašuose nurodomi ir gana seni, sunkiai gaunami leidiniai, kai kurie iš jų – rusų kalba (jos dauguma studentų nebemoka).

Kad programa būtų sėkmingai vykdoma, svarbu, kokie yra studijų metodai: koku būdu perteikiama informacija, kaip naudojamosi šaltiniais, kaip organizuojamos pratybos, kaip taikomi įvairūs studijavimo būdai. Lietuvių filologijos programos dėstytojai remiasi tiriamaisiais, probleminio mokymo, diskusijų rengimo, praktiniais operaciniais, informacijos šaltinių naudojimo ir kūrybiško mokymo (įvairių žanrų tekstų kūrimo) bei individualaus mokymosi metodais. Kaip minėta, einama prie nuotolinio mokymo formų. Taip pat linkstama į grupinį pristatymą, pranešimus, referatus (šis metodas nuosekliai taikomas per kursinį darbą-seminarą arba per pratybas).

Filologijos fakultete kasmet organizuojamos VU studentų lituanistų mokslinės konferencijos, kuriose jie skaito pranešimus įvairiais literatūros ir kalbos mokslų klausimais. Universiteto konferencijų laureatai siunčiami į tarpuniversitetines mokslines studentų konferencijas, kurios vyksta paeiliui kasmet vis kitoje aukštojoje mokykloje.

3.1.2. Studijų realizavimas ir parama studentams. Universiteto mokymo, mokymosi ir vertinimo sistema užtikrina, kad studentai galėtų įgyti būtinų dalykinių žinių, pažintinių, praktinių ir perkeliamųjų mokėjimų ir įgūdžių.

Auditorinio darbo tvarkaraščiai sudaryti tinkamai. Paprastai užsiėmimai baigiasi iki 16 val. Taigi pakanka laiko ir savarankiškam darbui, ir laisvalaikiui. Akademinis krūvis paskirstomas gana tolygiai. Studentų mokslinio darbo įgūdžiai formuojami įvairiais būdais: jie savarankiškai rengia naujų mokslo leidinių pristatymus, mokslinės literatūros apžvalgas, dalyvauja fakulteto ir šalies studentų mokslinėse konferencijose.

Ketvirtame kurse (neakivaizdinių studijų – penktajame) studentai rašo bakaluro darbą, teikiantį 8 kreditus. Baigiamųjų darbų temas tvirtina katedros. Temas siūlo dėstytojai, bet siūlymus gali teikti ir studentai. Bakaluro darbo tema būna suderinta su vadovu ir tvirtinama katedros 6 (neakivaizdininkų – 8) semestro pabaigoje. 7 semestro pabaigoje bakalaurantas gauna įskaitą, kuriai turi būti surinkęs rašomo darbo medžiagą, parengęs detalų planą, perskaitęs ir nurodęs

sukonspektuotą ar parengtą kopijomis literatūrą duota tema ir parašęs vieną darbo dalį. 8 semestre studentai iki gegužės 25 dienos (griežtai nustatyta data) turi įteikti pabaigtą ir įrištą bakalauro darbą kuriojai katedrai, įregistruoti jį (tada darbui per katedros posėdį paskiriamas oponentas) ir birželio mėnesį pagal sudarytą tvarkaraštį ginti sudarytoje komisijoje. Darbą leidžiama ginti tik atsiskaičius už visą aštuonių semestrų lietuvių filologijos studijų programą. Temos, kurios siūlomos lietuvių filologijos bakalauro programos studentams, skelbiamos kompiuteriniame aplanke „Baigiamųjų darbų sąrašai“.

Dieninės ir neakivaizdinės studijų formos studentų bakalauro darbų gynimo tvarka yra bendra – reikalavimai visiems vienodi, darbai ginami toje pačioje bendroje bakalauro darbų gynimo komisijoje. Darbui skiriamas oponentas, gynimą išklauso ir įvertina baigiamųjų egzaminų komisija. Pastarųjų dvejų metų baigiamųjų darbų temos pakankamai įvairios, tinkamas istorinės ir šiuolaikinės tematikos santykis. Dauguma įvertinimų atitinka baigiamiesiems darbams keliamus reikalavimus, daugumos darbų įvertinimas pažymiais pagrįstas. Tiesa, su prastesniais baigiamaisiais ir kursiniais darbais ekspertams nepavyko susipažinti.

Studentų žinios tikrinamos semestro metu ir per egzaminus. Dalį egzamino pažymio dažnai sudaro suminis semestro metu atlikto darbo vertinimas. Neretai atsižvelgiama ir į užsiėmimų lankomumą. Studentams, neatlikusiems praktinių užduočių ir negavusiems bent patenkinamo kontrolinių darbų įvertinimo, neleidžiama laikyti egzamino. Egzaminuojama dažniausiai raštu. Vertinimo tvarką paprastai numato dėstytojas.

Studentams teikiama akademinė parama. Katedrų ir studentų ryšiai daugiausia palaikomi per dėstytojus, vadovaujančius kalbos ir literatūros kursiniams darbams-seminarams. Pirmame kurse studentai vadovaujami literatū, nuo antro kurso – kalbininkų dėstytojų, o nuo trečio kurso – visų lituanistinių katedrų dėstytojų. Fakulteto dėstytojai reguliariai konsultuoja studentus savo dėstomų dalykų klausimais. Katedrose studentai gali gauti trūkstamos mokslinės literatūros.

Bet nereikėtų manyti, kad jau viskas padaryta. Vaikščiodami po fakulteto patalpas susidarėme įspūdį, kad prestižinės Lietuvos aukštosios mokyklos Filologijos fakultetas gyvuoja gana skurdžiai: grybelio ėdamos kai kurių pirmojo aukšto auditorijų sienos, niūrūs, seniai neremontuoti koridoriai, trūksta šiuolaikiškai įrengtų auditorijų, prastas bibliotekos aprūpinimas naujausia kalbine, grožine ir moksline literatūra, trūksta XX a. lietuvių literatūros ir kai kurių kitų dalykų vadovėlių. Tiesa, kitoks vaizdas apsilankius specializuotose auditorijose – užsienio kalbų (pavyzdžiui, italų) mokymo centruose, kuriuos pavyko įrengti padedant užsienio šalių rėmėjams.

Apie socialinę ar kitokią materialią paramą, teikiamą studentams, savianalizėje duomenų nėra. Taip pat neturime žinių, kiek ir kokių stipendijų, pavyzdžiui, skiria rėmėjai, kaip studentai aprūpinami bendrabučiais.

Gerai besimokantys studentai gauna leidimą lankyti paskaitas pagal laisvą grafiką. Dirbančių studentų skaičius nėra tiksliai žinomas. Studentų nuomone, dalis dėstytojų į dirbančius studentus žiūri nepalankiai.

Tikslių duomenų apie lietuvių filologijos studijų programos absolventų įsidarbinimą VU Filologijos fakultetas neturi, tačiau žinoma, kad studentai lituanistai gauna pasiūlymų arba laimi konkursus dirbti institutuose, redakcijose, leidyklose, radijuje, televizijoje, tam tikra dalis nueina į mokyklas ar kitas mokymo ir auklėjimo įstaigas. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Vilniaus universitete parengti filologai lituanistai jau įsidarbina įvairiose užsienio atstovybėse.

3.1.3. Studentų skaičiaus kaita. Analizuojant paskutinių metų duomenis matyti, kad lietuvių filologijos programą kasmet priimamas panašus studentų skaičius. Panaši ir jų skaičiaus kitimo dinamika: 2001/02 metais į pirmą kursą buvo priimta 55 studentai, liko 52, antrame kurse mokėsi 44, liko 41, trečiame jų buvo 38, liko 35, ketvirtajame 40 – liko 37. Per visus keturis kursus mokėsi 177, liko 165 studentai. Taigi išbraukta 12 studentų (po tris kasmet).

2002/03 metais į pirmą kursą priimta 60 studentų – liko 45, antrame kurse buvo 57, liko 52, trečiame – 41, liko 37, ketvirtame kurse – 39, liko 36. Per keturis kursus mokėsi 197, liko 170. Taigi iš viso išbraukti 27 studentai.

O 2003/04 metais į pirmą kursą buvo priimta 52, liko 42, antrame kurse jų mokėsi 53, liko 48, trečiame kurse mokėsi 52, liko – 49, ketvirtajame – 37, liko 36. Taigi iš viso išbraukta 19 studentų.

Nors į lietuvių filologiją kasmet susidaro maždaug 10–12 stojančiųjų į vieną vietą svertinis konkursas ir galima atsirinkti pačius geriausius, tačiau daugiau studentų „nubyra“ pirmaisiais mokslo metais. Savianalizės autoriai jų nurodo įvairių: dažniausios iš jų – sveikatos sutrikimai (tokiu atveju imamos akademinės atostogos), finansinis nepajėgumas, šeimos sukūrimas, vaiko auginimas, išvažiavimas į užsienį.

Kartais studentai išbraukiami dėl to, kad pradeda dirbti ir nepajėgia studijuoti dėl programos sunkumo: suderinti darbą ir mokslą gana sunku, tiesą sakant, dieninėse studijose – beveik neįmanoma. Tada studentui pasiūloma pereiti į neakivaizdines studijas. Vienam kitam leidžiama dirbti pagal individualią studijų programą, bet ją, pasak savianalizės autorių, pajėgia vykdyti tik patys gabiausi.

Šią programą studijuoti dažnai pasirenka stiprūs ir apsisprendę lituanistikai abiturientai: lietuvių filologiją 1–4 pasirinkimu nurodė net 37 iš 48 (per 70 %), o 1–2 pasirinkimu – 27 (per 50 %). Palyginti su viso fakulteto duomenimis: 1–4 pasirinkimas – apie 60 %, 1–2 pasirinkimas – mažiau nei 50 %.

3.1.4. Dėstytojai. Kaip matyti iš savianalizės prieduose pateiktų lentelių, programą vykdo 6 profesoriai (iš jų 5 dėsto specialiojo ir krypties pagrindų dalykus, 1 bendruosius dalykus), 32 docentai (iš jų 21 dėsto specialiojo ir krypties pagrindų dalykus, 11 bendruosius dalykus) ir 26 kiti (iš jų 17 dėsto specialiojo ir krypties pagrindų dalykus, 9 bendruosius dalykus). Aukščiausios kvalifikacijos dėstytojai daugiau dirba su dieninio skyriaus studentais.

Iš savianalizėje pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad dėstytojų kvalifikacija yra pakankama, laikomasi Programų nuostatų reikalavimų dėl profesorių, docentų ir kitų dėstytojų santykio. Daugelis teorinių dalykų dėstytojų yra aktyvūs mokslininkai, tai patvirtina mokslinių publikacijų sąrašai. Tiesa, į sąrašus nereikėtų traukti pranešimų tezių ir įvairios apimties informacinio pobūdžio ar mokslo populiarinamųjų straipsnių. Papildomosios literatūros sąrašė, skirtame studentams, keistai atrodo ir lietuvių kalbos vadovėliai vidurinei mokyklai.

Sprendžiant iš savianalizės, lituanistinių katedrų dėstytojams kas penkeri metai suteikiamos vieno arba dviejų semestrų trukmės kūrybinės atostogos vadovėliams ir mokomajai metodinei literatūrai rengti. Tačiau iš dėstytojų anketų matyti, kad universiteto Filologijos fakultete dėstytojų kvalifikacijos kėlimui skiriama nepakankamai dėmesio. Dirba nemaža profesorių, docentų, lektorių ir net asistentų, kurie nurodo stažuotėje buvę tik devintąjį ar dešimtąjį praeito amžiaus dešimtmetį. Dalyje anketų pateikiama net ta pati darbo ir mokslinės stažuotės vieta – Vilniaus universitetas. Akivaizdu, kad didėjant konkurencijai ir mokslininkų migracijai, toks Vilniaus mokslininkų uždarymas gali tapti rimtu kliuviniu ateityje pretenduojant į darbo vietas.

3.1.5. Programos pranašumai ir trūkumai. Vilniaus universitetas vienintelis Lietuvoje, kuriame vykdomos klasikinio fundamentinio tipo filologijos studijos. Ši studijų programa ir ją vykdančių dėstytojų kvalifikacija atitinka tokį universiteto potencialą. Programos suteikiamas fundamentinis filologinis išsilavinimas yra nesunkiai sukonkretinamas įvairiose kitose aukštos kvalifikacijos ir plataus humanitarinio išsilavinimo reikalingose profesinės veiklos srityse (lietuvių kalbos ir literatūros dėstymo, grožinės literatūros vertimo, redagavimo, knygų leidybos, kultūros vadybos, žiniasklaidos srityse ir kt.).

Studentų nuomone, dabartinė programa yra perkrauta dalykų skaičiaus ir auditorinio darbo požiūriais, todėl nukenčia studijų gilumas ir savarankiškumas. Trūksta ryšių su šiuolaikine kultūros sklaidos praktika, informacinės visuomenės realijomis (per silpnai reflektuojama audiovizualinė kultūrinė komunikacija, internetas). Nors, savianalizės autorių nuomone, greta fundamentinių filologinių studijų trūksta praktiškai orientuotų pasirenkamųjų dalykų (kūrybinio rašymo, literatūros kritikos praktikumų), mes manytume, kad labai svarbu neprarasti fundamentinio tipo studijų kryptingumo.

O pavojaus yra: ekspertų vizito metu net dekanas prof. B. Stundžiai dar buvo neaiškios fakulteto ateities perspektyvos, vis mažėjantis aukščiausios kvalifikacijos dėstytojų skaičius, etatų ir valandų perskaičiavimai, daugiau nei pusmetį fakultete tvyranti įtampa akivaizdžiai trukdė akademinę fakulteto rimtį, trukdė susikaupti rimtesniam darbui, vertė vaizduotis juodžiausias perspektyvas. Apie tai susitikimuose su ekspertais kalbėjo ir dėstytojai, ir studentai.

Iš taisytinių dalykų dar reikėtų paminėti prastokus fakulteto ryšius su lietuvių filologijos programą baigusiais absolventais. Nors neformalaus bendravimo ir su absolventais, ir su jų darbdaviais esama (paprastai taip bendraujama su mokslinę veiklą pasirinkusiais universiteto auklėtiniais, taigi baigusiais ir antrosios pakopos studijas), tačiau daugiau informacijos apie bakalaurus, ypač pasirinkusius kitos krypties magistrantūrą, fakultetas neturi.

3.2. Programa *Lietuvių kalbotyra* (magistrantūros studijos)

3.2.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai. Lietuvių filologijos studijų magistrantūros programa yra gilinamoji, t. y. skirta per pagrindinių studijų pirmosios pakopos programą įgytai studento kompetencijai gilinti. Dauguma dėstomų dalykų atitinka programos tikslus ir uždavinius, studentai pirmiausia rengiami mokslo tiriamajam darbui.

Dėstytojai pateikia tinkamus rekomenduojamos literatūros sąrašus. Pagirtina, kad antrosios pakopos studijose paprastai įrašoma naujausia šiuolaikinė literatūra, nors esama ir disciplinų, kur pirmosios ir antrosios pakopų literatūros sąrašai nesiskiria. Dėstytojai turėtų būti skatinami ir patys parengti mokymo priemonių, nes prie kai kurių dalykų pateikiamuose literatūros sąrašuose nėra nei vienos publikacijos lietuvių kalba. Lietuviškai parengtos mokomosios knygos ne tik pagelbėtų studentams per egzaminus taisyklingai vartoti lietuvišką terminiją, bet galbūt teigiamai prisidėtų ir prie lietuvių kalbotyros, kaip mokslo, plėtotės.

Paskaitos, pratybos, dėstytojo individualus darbas ir savarankiškas studento darbas yra išdėstyti gana racionaliai. Šiose studijų programose daugiau laiko skiriama savarankiškam darbui. Programos bendra apimtis – 80 kreditų. Tiesa, savianalizės prieduose pateiktoje lentelėje pirmo kurso antrajame semestre mokslinis darbas įrašytas du kartus: ir prie privalomųjų, ir prie laisvai pasirinkamų dalykų.

Programa sudaryta taip, jog kai kuriuos pasirinkamus dalykus studentai gali rinktis ir pirmajame, ir antrajame kurse. Pavyzdžiui, lietuvių kalbos žodžių darybos teoriją, prūsų kalbą, lietuvių terminologiją, lietuvių kalbos leksikografiją vienu metu renkasi ir pirmo, ir antro kurso magistrantai. Dėl to susidaro gausesnės grupės ir išklausa daugiau dalykų (pasirenkamasis kursas, į kurį užsirašo tik vienas kitas studentas, nėra skaitomas). Tad šitoks rinkimosi principas laikytinas programos privalumu.

Antrosios pakopos programa atitinka Aukštojo mokslo įstatyme ir Programų nuostatuose pabrėžtus magistrantūros kaip antrosios studijų pakopos bruožus.

Dėstytojų mokslinės ir profesinės kompetencijos atitinka kvalifikacinius reikalavimus. Tik reiktų atsižvelgti į ekspertų pastabas dėl mokslinių stažuočių (žr. anksčiau).

3.2.2. Studijų realizavimas ir parama studentams. Savianalizėje pabrėžiama, kad dauguma magistrantų paprastai derina mokslą ir darbą, nes dirba dažniausiai ne visą darbo dieną, o paskaitų ar pratybų per dieną nebūna daugiau nei keturios akademinės valandos. Tačiau iš paskaitų tvarkaraščių matyti, kad užsiėmimai vyksta įvairiu dienos metu, taigi darbo galimybės ribotos.

Iš magistranto savaitinio krūvio suvestinės matyti, kad didesnę laiko dalį magistrantas dirba savarankiškai: ruošiasi seminarams, rašo referatus, dirba mokslo tiriamąjį darbą, rengia magistro darbą. Apžvelgiant magistrantų vertinimą, pirmiausia vis dėlto keltinas bendrų ir objektyvių vertinimo kriterijų trūkumas. Patys savianalizės rengėjai taip pat pasigenda unifikuotos vertinimo metodikos. Jau tapo įprasta vertinti dešimties balų sistema, tačiau dar neretai įvairuoja vertinimo formavimas. Vienu dėstytojų galutinį vertinimą sudaro egzamino raštu ir seminarų arba referato pažymys, kitų vertinimas dar ir seminarų lankomumas, dalyvavimas seminare (50 %) ir egzamino pažymys – taip pat 50 % ir t.t.

Studijos Lietuvių kalbotyros magistro programoje baigiamos magistro darbu ir jo gynimu. Parašytas magistro darbas ginamas viešame magistro darbų gynimo komisijos posėdyje. Magistro darbui vertinti skiriamas recenzentas, be to, su šiais darbais gali susipažinti ir visi kiti katedrų nariai bei patys studentai.

Katedros ir studentų ryšiai rimčiausiai palaikomi tiesiogiai bendraujant su dėstytojais, vadovaujančiais moksliniams magistrų darbams. Vyksta produktyvus bendradarbiavimas, kurio vaisiai – ne tik baigiamasis magistro darbas, bet ir tolesni tikslai: doktorantūra, mokslo tiriamasis darbas Lietuvių kalbos institute ar kurioje nors aukštojoje mokykloje. Tiesioginius magistrantų ir dėstytojų ryšius skatina ir magistrantų dalyvavimas Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedros vykdomuose projektuose, finansuojamuose iš Valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo programos, Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo.

3.2.3. Studentų skaičiaus kaita. 2000–2004 m. priimtųjų į magistrantūrą skaičius svyruoja nuo 13 iki 18 studentų. Tik 2003 m. baigė ir apgynė magistro darbus toks pat skaičius kaip ir įstojusiųjų. Kitais metais baigė mažiau nei įstojo (pvz., iš 14 baigė 8 ir pan.). Priežastys dažniausiai nurodomos asmeninio pobūdžio: išvykstama į užsienį, ten arba studijuojama, arba dirbama. Paprastai tokie studentai grįžta ir apsigina magistro darbą. Vidutiniškai studijas baigia apie 60 % įstojusiųjų.

2004–2005 m. m. Lietuvių kalbotyros programa nesurinko planuoto skaičiaus studentų. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad naują Taikomosios kalbotyros programą pasirinko tik lituanistai, nors buvo manyta, kad į ją stos įvairių fakulteto programų bei kitų aukštųjų mokyklų bakalaurai. 2005–2006 m. m. padėtis pagerėjo – į programą įstojo 12 magistrantų.

3.2.4. Dėstytojai. Iš savianalizėje pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad dėstytojų kvalifikacija yra pakankama, laikomasi Programų nuostatuose išdėstytų reikalavimų. Profesoriai dėsto beveik daugiau kaip pusę visų teorinių dalykų. Daugelis teorinių dalykų dėstytojų yra aktyvūs mokslininkai, tai patvirtina mokslinių publikacijų sąrašai.

Magistro sudijų programos klausytojai turi galimybių paklausti mokslininkų iš kitų šalių – D. Petito (Sorbonos universitetas), H. Eichnerio (Vienos universitetas), P. U. Dinio (Pizos universitetas), J. Stepanovo (Maskvos universitetas) paskaitų. Tik gaila, kad tie apsilankymai būna fragmentiški – dvi trys paskaitos.

Visai nekviečiami dėstytojai iš kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų ar mokslo institucijų.

Kiti dalykai aptarti bakalauro studijų programos skyriuje.

3.2.5. Programos pranašumai ir trūkumai. Vilniaus universitetas yra pajėgus vykdyti antrosios pakopos kalbotyros studijas, teikiančias mokslinę ir profesinę kvalifikaciją. Čia rengiami aukštos kvalifikacijos kalbininkai, galintys kūrybiškai pasinaudoti šiuolaikinio lingvistikos mokslo paradigmomis, tęsiantys studijas doktorantūroje, dirbantys mokslo tiriamąjį bei pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose bei humanitariniuose mokslo institutuose. Magistrantūros programoje nemaža šiuolaikiškų baltų kalbotyros dalykų, kuriuos dėsto žinomi ir patyrę aukštos kvalifikacijos specialistai, bet problema tampa naujų vadovėlių rengimas, nes kai kurie vadovėliai (pvz., „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“) yra senstelėję ar pasenę.

Programai stinga teorinių sinchroninės kalbotyros ir analitinių lietuvių kalbos gramatinės sandaros dalykų. Gaila, kad kai kurie, pavyzdžiui, bendroji ar diachroninė fonologija – yra tik pasirenkamieji. Atsižvelgiant į senas tradicijas Vilniaus universitete plėtoti lyginamąsias baltų kalbų studijas, vertėtų kurti dar vieną naują gilinamojo pobūdžio programą – MA Baltų kalbotyrą.

3.3. Programa *Lietuvių literatūra* (magistrantūros studijos)

3.3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai. Lietuvių literatūros magistrantūros studijų programą sudaro 10 privalomųjų ir tiek pat pasirenkamųjų dalykų (tiesa, kai kurie iš jų dėstomi pramečiui). Paskaitų apimtis programoje yra 160 val. Seminarų apimtis – 320 val. Studento

savarankiško darbo apimtis – 1872 val. Moksliniam darbui skiriama 132 val. Kiekvieno dalyko studijos, išskyrus tęstinius (mokslinio darbo), baigiamos egzaminu. Egzaminai semestrais paskirstyti taip: pirmajame–trečiajame semestruose laikoma po 4 egzaminus, IV semest্রে — 2 egzaminai ir ginamas magistro darbas. Individualus studento studijų krūvis: I sem.: 432 val., II sem.: 416 val., III sem.: 480 val., IV sem. — 544 val.

Programos loginė struktūra nuodugniai apgalvota. Programą sudaro keturi dalykų blokai (lietuvių literatūros istorijos studijų dalykai; lietuvių literatūros rūšių ir reiškinių studijų dalykai; literatūros teorijos ir mokslinių tyrimų metodologijos dalykai; mokslinis darbas). Pirmojo bloko dalykai, susiję su istorinių literatūros tyrimų problematika, programoje dėstomi istoriniu nuoseklumu. Antrojo bloko dalykai (pasirinktiniai probleminiai seminarai) išdėstomi tolygiai kiekviename programos semest্রে, siekiant studentams sudaryti pasirinkimo įvairovę. Trečiojo bloko dalykai išdėstomi loginiu nuoseklumu nuo bendresnių pereinant prie specializuotų. Ketvirtasis blokas pradedamas nuo bendros metodologinės ir praktinės mokslinio tiriamojo darbo problemoms skirtų seminarų, o paskui tęsiamas individualiu studento moksliniu tiriamuoju darbu.

Kiekviename semest্রে numatomi 3 laisvai pasirenkami kreditai.

3.3.2. Studijų realizavimas ir parama studentams. Programos studijų tvarkaraštis tikrai nėra perkrautas auditoriniu darbu (vidutiniškai po 8, paskutiniame studijų semest্রে – 4 savaitinės auditorinės valandos), studijuojamų dalykų skaičius yra palyginti nedidelis (vidutiniškai 5, paskutiniame semest্রে – tik 3 dalykai, įskaitant magistro mokslinio darbo rengimą), o dalykų kreditinė apimtis yra palyginti didelė (nuo 3 iki 7 kreditų). Dėl to studentai gali labiau susikoncentruoti programoje numatytų dalykų studijoms ir turi pakankamai laiko savarankiškai į juos gilintis.

Pasirenkamieji dalykai skelbiami bendrai pirmųjų ir antrųjų metų magistrantams. Tai padeda praplėsti pasirenkamųjų dalykų pasiūlą.

Didžiausią kreditinį svorį tarp studijuojamų dalykų turi mokslinis darbas, kuris pirmais studijų metais siejamas su specialiu mokslinių darbų seminaru, o antraisiais metais – individualiai konsultuojantis su mokslinio darbo vadovu. Toks savarankiško mokslinio darbo vaidmuo atitinka programos tikslus ir profilį. Be seminarų, taikomos dar kelios studentų savarankiško mokslinio darbo kontrolės formos. Mokslinio darbo vadovams, kurie nuolat individualiai konsultuoja studentus ir seka jų mokslinę pažangą, numatytos konsultacijų valandos pedagoginio darbo krūviuose. Kiekvieno semestro pabaigoje magistrantų individualaus mokslinio darbo rezultatai ne tik formaliai įvertinami įskaitomis (o paskutiniame semest্রে – magistro darbo gynimu), bet ir fiksuojami specialiuose registracijos lapuose. Po antro semestro Lietuvių literatūros katedra organizuoja pirmų metų magistrantų mokslinio darbo rezultatų viešą patikrinimą.

Reikalavimai magistro baigiamiesiems darbams ir jų vertinimo tvarka bei kriterijai aptariami katedros aprobuotame metodiniame leidinyje „Lituanisto filologo rašto darbai“.

3.3.3. Studentų skaičiaus kaita. Priėmimo statistika, pateikta savianalizės prieduose, rodo tendencijas, kurios yra bendros daugeliui filologijos krypties magistro studijų programų. Kaip vieną iš jų savianalizės rengėjai nurodo studentų sudėties „moteriškumą“, priklausomą nuo bendro filologinių bakalauro studijų „sumoteriškėjimo“.

Pastebimas tam tikras stojančiųjų skaičiaus mažėjimas, susijęs su bendra filologinių studijų populiarumo mažėjimo tendencija, su mažėjančiu stojančiųjų į aukštąsias mokyklas bendrojo lavinimo mokyklų absolventų skaičiumi, taip pat su didele lietuvių literatūros MA studijų programų pasiūla Lietuvoje (atskirai ar visuotinės literatūros MA programų sudėtyje greta VU Filologijos fakulteto šios studijos dar vykdomos VU Kauno Humanitariniame fakultete, VPU, VDU, ŠU ir KU).

Pastebėtina, kad 2004–2005 studijų metais studentų išbraukta nebuvo. Ši aplinkybė patvirtina, kad dauguma programos studentų yra gerai motyvuoti ir studijas baigia sėkmingai.

Palyginti nedidelis „nubyrėjimas“ yra susijęs daugiausia su atsitiktinai į šias studijas pakliuvusių studentų pasitraukimu, kartais – su studijomis užsienyje, šeimos ar pragyvenimo problemomis.

3.3.4. Dėstytojai. Programos dėstytojų kvalifikacinė struktūra atitinka mokslinį gilinamąjį programos pobūdį.

Visi programą vykdančys dėstytojai yra humanitarinių mokslų daktarai arba habilituoti daktarai, aktyvūs savo srities mokslininkai. Kaip pastebi savianalizės rengėjai, „dėstytojų mokslinių interesų lauko pasiskirstymas tolygiai dengia visas programos apimamas lietuvių literatūros istorijos, poetikos, literatūros teorijos ir tyrimų metodologijos sritis“. Dėstytojai turi įvairiųjų tarptautinių ryšių, dažniau nei kolegos kalbininkai vyksta į konferencijas, stažuotes užsienyje. Daugelis jų – stambių monografijų, vadovėlių, mokomųjų knygų autoriai.

Dėstytojų branduolys yra gerai konsoliduotas, kartu atlikęs ne vieną mokslinį ar taikomąjį literatūrologinį projektą (pavyzdžiui, parengę kolektyvinį veikalą „Naujausioji lietuvių literatūra“, 2003, parašę literatūros vadovėlių, metodinių leidinių ir kt.).

Taigi „šiuo metu programos vykdytojų kvalifikacinė sudėtis ir pasirengimas yra labai geri, žymesnių jų tobulinimo ar keitimo poreikių nėra“. Dėstytojų mokslinės ir profesinės kompetencijos atitinka visus kvalifikacinius reikalavimus.

3.3.5. Programos pranašumai ir trūkumai. Analizuojamos studijų programos pranašumai, lyginant su analogiškais arba artimo profilio literatūros MA studijų programomis, vykdomomis kituose Lietuvos ar užsienio universitetuose, yra labai stiprus dėstytojų kolektyvas, glaudūs ryšiai su stipriausiais Lietuvos literatūrologijos centrais, su plačia Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo aplinka, visuomenės literatūrinės komunikacijos institucijomis (leidyklomis, žurnalų ir savaitraščių redakcijomis, bibliotekomis, muziejais, archyvais ir kt.).

Pranašumu taip pat laikytinas programos vientisumas, tikslinga orientacija į studentų savarankiško mokslinio tiriamojo darbo įgūdžių ir gebėjimų stiprinimą, lietuvių literatūros, literatūros teorijos ir mokslinių tyrimų metodologijos žinių gilinimą. Daugelis programoje studijuojamų dalykų yra susiję su juos dėstančių dėstytojų moksliniais interesais, todėl studentai čia turi galimybę perimti pačias naujausias mokslines idėjas ir praktinius mokslinio darbo įgūdžius.

Savianalizės autorių nuomone, Vilniaus universiteto aplinka ir programoje numatyti pasirinkimai studentams teikia unikalias galimybes formuoti individualų literatūrologinio ir tarpdisciplininio mokslinio bei profesinio pasirengimo profilį.

Programos ribotumas yra palyginti siaura jos specializacija. Programa yra visų pirma orientuota į mokslininkų rengimą, o didesnė dalis jos absolventų įsidarbina ne mokslo, bet plačiosios literatūrinės bei kultūrinės komunikacijos sferoje. Šios absolventų dalies interesai reikalautų sustiprinti tarpdalykinius ryšius visų pirma su visuotinės literatūros studijomis (nes nacionalinė literatūra užima tik dalį visuomenės literatūrinės komunikacijos lauko), antra, su platesnio profilio kultūros vadybos, komunikacijos teorijos ir kitų humanitarinių dalykų studijomis.

Pageidautina programoje sustiprinti galimybes įgyti papildomų tekstologo, redaktoriaus, mokslinio ir grožinio teksto vertėjo kvalifikacijų.

Nepaisant šio objektyvaus prieštaravimo tarp siauresnės mokslinės ir platesnės kultūrinės programai aktualios darbo rinkos, savianalizę atlikusi grupė mano, kad mokslinę gilinamąją programos orientaciją būtina išlaikyti. Tos pačios nuomonės laikosi ir su programa susipažinę ekspertai.

3.4. Programa *Lietuvių filologija* ir užsienio kalba (universitetinės pagrindinės studijos)

3.4.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai. Programos sandara iš esmės atitinka *Nuosekliųjų studijų programų nuostatus*: programos apimtis – 160 kreditų, išdėstytų per 8 semestrus po 7, 6 ar 5 privalomuosius, pasirenkamuosius ir laisvai pasirenkamus dalykus, pakankamas kreditų skaičius bakalauro darbui. Tikslingas mokslinio darbo orientavimas į lyginamąsias kalbų ir literatūrų studijas, bendrojo lavinimo ir studijų pagrindų dalykų dėstymas

bei intensyvius užsienio kalbos mokymas žemesniuose kursuose. Įdomus pasirenkamųjų dalykų sąrašas, tik nežinia, kaip numatyti sričių apimtis (pagal *Nuostatus* „ne mažiau kaip trečdalį šios dalykų grupės apimties turi sudaryti fundamentalios filosofinės-pasaulėžiūrinės disciplinos...“ ir t. t.).

Tačiau programos turinys ir metodai aprašomi per lakoniškai: neaprašytos lietuvių filologijos studijos, dalykų ryšys, jų seka. Dėl to kyla daug klausimų ir neaiškumų. Be to, kai kurios programos atmainos neatitinka *Nuosekliųjų studijų nuostatų*. Aptariamieji studijų programos variantai gana nemažai skiriasi daugeliu aspektų: pavyzdžiui, skirtingas dalykų grupių kreditų santykis – bendrojo lavinimo dalykų *Lietuvių filologijos ir suomių kalbos* programoje 32 kreditai, *Lietuvių filologijos ir turkų kalbos* – 28, *Lietuvių filologijos ir kroatų kalbos* – 24, *Lietuvių filologijos ir italų kalbos* – 26; užsienio kalbos – *suomių* 47, *turkų* – 54, *kroatų* 59, *italų* 52 kreditai; atitinkamai skiriasi ir lietuvių filologijos kreditai). Kažin ar programos kuratoriams naudingas toks didelis bendrojo lavinimo dalykų kreditų skaičius, galėtų būti ir minimalus (24 kreditai). Taip pat skirtingi lietuvių filologijos ir užsienio kalbos dalykai.

Antra, programoje turėtų nebūti disciplinų identiškais pavadinimais, pavyzdžiui, *Šiuolaikinė suomių kalba* (reikėtų jas numeruoti ar pavadinti skirtingai).

Trečia, kažin ar naudinga kaip vieną teikti dalyką *Šiuolaikinė suomių (italų, turkų) kalba ir kursinis darbas*. Baigus programą, teikiamas lietuvių filologijos bakalauro diplomą. Todėl manytina, kad studento mokslinis tiriamasis darbas didžiąja dalimi turi būti lituanistinis. Atskyrus kursinį darbą, studentai turėtų bent galimybę rinktis, kokį darbą (iš lietuvių ar užsienio kalbos) jam rašyti. Logiškesnė pasirodė *Lietuvių filologijos ir kroatų kalbos* programos struktūra, 3–6 semestruose teikianti dalyką *Kursinis darbas - seminaras*.

Kitose programose taip pat neaiškus lietuvių filologijos ir užsienio kalbos mokslinių darbų santykis: seminaras arba kursinis darbas yra tik greta užsienio kalbos (italų programoje). Suprantamas programos rengėjų siekis sieti abi filologijas, tad gal ir neverta traukti į programą skirtingų kursinių darbų. Su minėtais dalykais susijęs ir kitas neaiškumas – bakalauro darbo kryptis (ypač jei jame tęsiamos kursinių darbų temos), mat savianalizėje teigiama, kad bakalauro darbai ginami lietuvių filologijos komisijoje.

Problemų dėl lituanistikos dalykų yra ir daugiau. Šių specialybių studentai išvyksta studijuoti užsienio kalbos į užsienį, o jiems iš ten sugrįžus įskaitomi užsienio mokyklose surinkti kreditai už išklaustytus studijuojamos kalbos dalykus. Tokiais atvejais visada nukenčia šių studentų lituanistinis išsilavinimas: studijų pabaigoje lituanisto diplomą jie gali gauti ir neišklausę kai kurių lituanistikos dalykų, kadangi jiems pakanka užsienyje surinktų kreditų. To siektina išvengti, problemas sprendimą siejant su *Lietuvių filologijos* programų studijų reglamentu.

Ekspertų skaičiavimu, *Lietuvių filologijos ir italų kalbos programai* trūksta kreditų – yra 157 kreditai. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad laisvai pasirenkami dalykai turėtų sudaryti 5 procentus programos, t. y. 8 kreditus, tačiau lietuvių filologijos ir kroatų kalbos programoje jų yra 6, italų kalbos – 2 kreditai. Nuo 2005 m. nuosekliųjų studijų nuostatai reikalauja 10 kreditų praktikos, pateiktojoje programoje jų iš viso nėra numatyta.

Ekspertų nuomone, *Baltų filologijos įvadas* dėstomas ankstokai – 3 semestru (kai dar nėra dabartinės lietuvių kalbos pagrindų). Į programą įtrauktinas pasaulinės, ar visuotinės, literatūros kursas, be to, ne visose programose yra šiuolaikinės literatūros kursas (LFT, LFK). Bakalauro studijoms lyg ir nebūtinai *filosofijos istorijos* kursas greta *filosofijos įvado* (?). Turinio ir sandaros požiūriu nuosekliausia atrodo *lietuvių filologijos ir kroatų kalbos* programa.

3.4.2. Studijų realizavimas ir parama studentams. Pasak programos savianalizės autorių, metodologinį pagrindą teikia lietuvių kalbos ir literatūros disciplinos, užsienio kalbos metodus diktuoja konkrečios kalbos specifiška. Dėl to užsienio kalbos disciplinos tokios skirtingos. Toks programų netolygumas turėtų būti varginantis, kažin ar naudingas. Be to, visos programos atmainos turi vieną registracijos numerį, tad turėtų būti identiškos struktūros, skirtis tik užsienio kalba.

Mokoma ir mokomasi per paskaitas, pratybas, seminarus, daug laiko skiriama savarankiškam darbui. Užsienio kalbos įgūdžiai tikrinami ir vertinami kaupiamojo balo metodu. Siekiant

objektyvumo, egzaminuojama raštu, studentas gali apskųsti rezultatą katedros vedėjui. Anotacijos, arba sandai, pateikiami tik užsienio kalbos, dėl to nematyti lietuvių filologijos ir užsienio kalbos derinimo, sunku įvertinti dėstomų dalykų ir programos tikslų sąsajas.

Sanduose trūksta svarbios informacijos: suomių kalbos sanduose nurodomos tik bendros auditorinės valandos (neaišku, kiek paskaitų, kiek pratybų, savarankiško darbo); savarankiškas studentų darbas išvis neaprašytas – kiek ir ko turi nuveikti per semestrą pats studentas; nedetalizuota kaupiamojo vertinimo sistema; kai kuriuose sanduose literatūros sąrašė – vienintelė pozicija. Nenurodomas rekomenduojamos literatūros egzempliorių skaičius bibliotekose ir specialiose auditorijose; nėra įrašų apie sando aprobavimą katedrose (išskyrus turkų ir kroatų kalbų) ir studijų programų komitete.

Kai kuriems sandams trūksta nuoseklumo, tikslumo, turinio aprašai per daug išstęsti, yra pasikartojimų, net rašybos, gramatikos, stiliaus klaidų (turkų kalbos sandai). Kita vertus, stebėtinas dėstytojų darbo krūvis – tiek daug skirtingų dėstomųjų dalykų: nuo šiuolaikinės kalbos iki jos istorijos, kultūros, literatūros.

Mokslinio darbo įgūdžiai formuojami rašant kursinius ir bakalauro darbus. Bakalauro darbo reikalavimus nustato ir juos vertina lietuvių kalbos ir literatūros bakalauro darbų komisijos. Daugiausia rašoma lyginamųjų kalbotyros ir literatūros baigiamųjų darbų, ir tai vertintina labai teigiamai. Pažymių vidurkis gana aukštas – 8,4–8,9 balo.

Apie šios programos studentų dalyvavimą mokslinėse konferencijose duomenų nėra.

Tvarkaraščiai rodo, kad studentai tikrai neperkraunami paskaitomis – per dieną 2–3 paskaitos.

Akademinę paramą studentams nuolat teikia kuruojančios katedros. Per pirmąsias paskaitas studentai supažindinami su programos tikslais, uždaviniais, studijų eiga, karjera. Įdomus Filologijos fakulteto studentų atstovybės sumanymas skirti vyresnio kurso studentą kuratoriumi. Baltistikos ir bendrosios kalbotyros, Slavų filologijos katedrų dėstytojai padeda užmegzti ryšius su atitinkamų šalių studijų mainų centrais. Pavyzdžiui, *Lietuvių filologijos ir kroatų kalbos* studentai kasmet gauna Kroatijos Mokslo, švietimo ir sporto ministerijos finansuojamą 1 vietą vasaros kursuose Dubrovnikė, studijoms Zagrebo universitete ir pan. Mokytiis studentams padeda ir specialios užsienio kalbų auditorijos su vaizdo ir garso įranga, dalykine literatūra. Studentams naudingi įvairūs leidiniai: *Bakalauro studijų programos*, dėstytojų parengti metodiniai leidiniai, paskaitų konspektai, vadovėliai.

Socialinė parama studentams neaprašyta.

3.4.3. Studentų skaičiaus kaita. Į studijų programą priimama nedaug studentų – po keliolika. Pakartotinis priėmimas vyksta tik kas penkeri metai, bet esant poreikiui, priimama dvejus metus iš eilės.

Programos populiarumą rodo didelis konkursas į *lietuvių filologiją ir turkų / italų kalbą*. Nepopuliari atmaina su *kroatų kalba* (nėra stojančiųjų pirmuoju prioritetu). Studentų nubyreėjimas nedidelis, objektyvus, kaip ir kitose studijų programose.

3.4.4. Dėstytojai. Gaila, kad savianalizėje užsienio kalbos dėstytojai pristatomi atskirai nuo kitų, dėl to nematyti didelės dalies kvalifikuotų kitų dalykų dėstytojų, tuo pačiu ir suskaičiuoti, ar pusę programos dalykų dėsto mokslinį laipsnį bei pedagoginį vardą turintys pedagogai. Pateiktos dėstytojų metinio krūvio lentelės ne visai suprantamos (ką rodo procentai? Nuo ko jie skaičiuojami?). Kiekvienoje programoje dirba po 2–3 užsienio kalbos dėstytojus, vienas iš jų yra docentas / daktaras ar profesorius, tad pedagoginio personalo komplektacija atitinka *Nuosekliųjų studijų programų nuostatus*.

Tikslingas ir labai naudingas programos kuratorių siekis kviesti praktinį užsienio kalbos kursą skaityti atitinkamos šalies lektorius. Prieduose pateikti visų dėstytojų sąrašai ir gyvenimo aprašymai rodo aukštą personalo kvalifikaciją: penki profesoriai habilituoti daktarai, dvi dešimtys docentų ir mokslo daktarų. Dauguma aktyvūs ir žinomi mokslininkai.

3.4.5. Programos pranašumai ir trūkumai. Aptariamoji programa yra originali, atliepanti Lietuvos poreikius ir nekelia abejonių dėl reikalingumo. Tačiau kai kuriuos programos dalykus vertėtų dar tobulinti, ypač svarbu subalansuoti lietuvių filologijos ir užsienio kalbos dalykų santykį (p. 39 toks uždavinys keliamas, bet šis santykis niekaip neanalizuojamas), suvienodinti programos atmainas kreditų ir disciplinų atžvilgiu, juk programa viena ir ta pati, padidinti laisvai pasirenkamų dalykų kreditų skaičių *italų* ir *kroatų kalbos* programoje (daugiau tikslintinų ar svarstytinų dalykų nurodyta anksčiau).

4. Parama studentams

Programų vykdymo sėkmę daug lemia mokomoji bazė. Filologijos fakulteto ir Vilniaus universiteto struktūra apskritai nesudaro kliūčių čia aptariamoms programoms įgyvendinti. Pavyzdžiui, Lietuvių kalbotyros programą kuriojanti Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedra ir programos komitetas numato kitų fakulteto katedrų, taip pat VU centrų dėstytojų paskaitas ar seminarus, kurie arba įtraukiami į tų dėstytojų krūvį, arba už juos mokama valandiniu tarifu. Šioje programoje dirba Slavų filologijos, Anglų filologijos, Klasikinės filologijos, Orientalistikos centro dėstytojai.

Filologai turi kompiuterizuotą auditoriją, skirtą mokslo darbui. Įrengta KC1 klasė su tyrimo programine įranga ir su įrašų studija, kurioje galima kaupti tiriamąją medžiagą iš bendrinės lietuvių kalbos ir tarmių fonetikos. Panašus darbas dirbamas ir Eksperimentinės fonetikos laboratorijoje prie Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedros. Čia sukauptas pažangiausių ir naujausių kalbos tyrimų programų rinkinys, statistikos programos ir kt. Fakultete įkurta ir kitų kompiuterių klasių (KC2, Informatikos). Be to, jau veikia apgintų (magistro ir bakalauro) darbų elektroninė bazė.

Mokomoji bazė – tai pirmiausia fakulteto skaityklos: Lietuvių filologijos, Slavų filologijos, Užsienio kalbų, taip pat Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedros bibliotekėlė. Būtent čia magistrantams teikiama nuolatinė ir nuosekli parama. Dėl nepakankamo finansavimo universiteto bibliotekoje ir kitose Lietuvos bibliotekose trūksta naujausios literatūros bendrosios kalbotyros klausimais. Tad būdami stažuotėse, dalyvaudami mokslinėse konferencijose, projektuose dėstytojai parsiveža naujausios lingvistinės lektūros, kuria geranoriškai dalijasi su studentais (skolina knygas, daro atspaudus, kartu su magistrantais aptaria iškilusius klausimus).

Apskritai materialiosios sąlygos yra tik patenkinamos. Literatūros magistro programos savianalizės rengėjai pažymėjo, jog fakultete „chroniškai stinga auditorijų, kai kurių bausis estetinis vaizdas (verkiant reikia remonto), kai kurios netenkina minimalių higienos sąlygų (dvokia pelėsiomis, drėgna, šalta, tamsu)“. Taip pat konstatuota, kad nors „pastaruoju metu auditorijose daugėja demonstracinės technikos, norėtusi, kad šis procesas vyktų gerokai sparčiau, nes dėstytojai stengiasi neatsilikti nuo techninės pažangos ir organizuoti paskaitas, remdamiesi naujausiais technologiniais pasiekimais“.

Apie kitokias materialias magistrantų studijų ir gyvenimo sąlygas programų savianalizėse duomenų nepateikiama.

5. Išoriniai santykiai

Lietuvių filologijos studijų programos dar vykdomos Vilniaus pedagoginiame, Vytauto Didžiojo, Klaipėdos, Šiaulių universitetuose. Dauguma jų yra sukurtos pagal Vilniaus universiteto lietuvių filologijos studijų programos modelį, jose dėsto šią VU studijų programą baigę dėstytojai. Minėtos programos su VU lietuvių filologijos studijų programa yra suderintos, studentų migracija tarp jas vykdančių universitetų yra gana paplitusi; pereinant susidarantys skirtumai dažniausiai yra labai nedideli – 2–3 dalykai (paprastai pasirenkamieji). Pažymėtina, kad studentų migracija tarp VU ir kitų lietuvių filologijos studijų programų vykdančių universitetų yra vienkryptė – nėra užfiksuota atvejų, kad studentai pageidautų persikelti iš VU į kitas aukštąsias mokyklas.

Labai gerai, kad ne tik magistrantai, bet jau ir pagrindinių studijų studentai lankosi Lietuvių kalbos institute. Instituto mokslininkai nevengia bendrauti su studentais, kai kurie iš jų Instituto

bazėje atlieka praktiką. Instituto mokslininkai vadovauja kai kuriems bakalauro darbams. Apskritai per praktiką ir rinkdami medžiagą bakalauro darbams studentai užmezga ryšius su potencialiais darbdaviais – leidyklomis, redakcijomis, mokykla, reklamos agentūromis ir pan.

Nora ir mažokai, programą vykdančios katedros gauna užsakomųjų darbų iš Valstybinės kalbos komisijos, kitų institucijų. Šie darbai plečia programą vykdančių dėstytojų mokslinius interesus, leidžia įtraukti ir kai kuriuos studentus.

Lietuvių filologijos ir suomių kalbos programos dėstytojai palaiko ryšius su Klaipėdos universiteto panašios programos suomių kalbos dėstytoja, doc. dr. R. Venckutė dalyvauja Suomijos švietimo ministerijos rengiamuose kursuose ir seminaruose užsienyje dirbantiems suomių kalbos dėstytojams, dalyvauja *Socrates / Erasmus* mainų programoje.

6. Grįžtamasis ryšys

Kiek žinoma savianalizės rengėjams, absolventai darbuojasi Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje, įvairiose leidyklose, pavyzdžiui, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute, Viešųjų ryšių agentūroje, reklamos agentūrose, laikraščiuose ir žurnaluose stilistais, redaktorais, Lietuvos ambasados užsienyje. Keletas baigusiujų gyvena ir dirba užsienyje – Prancūzijoje, Ispanijoje ir kt. Suomijos, Turkijos, Kroatijos universitetai, kaip teigia Lietuvių filologijos ir užsienio kalbos programos savianalizės rengėjai, labai gerai vertina iš Vilniaus universiteto atvykstančius studijuoti studentus.

Programų vykdytojai studentų nuomonę ir vertinimus dažniausiai sužino tiesioginių pokalbių metu. Beveik nėra anketavimo, organizuotų studentų apklausų. Jos organizuojamos tikrai ne kasmet. Per susitikimus su ekspertais studentai minėjo tik doc. G. Viliūną, kuris kasmet skaitomą kursą baigia anketine apklausa. Programų savianalizėse studentų nuomonė apie atskirus dalykus ir dėstytojų kokybę neaprašomi.

Glaudžiausi ryšiai palaikomi su tais absolventais, kurie pasirinko mokslininko kelią.

Ryšiai su darbdaviais taip ne nuolatiniai. Duomenų apie programų rėmėjus taip pat nepateikiama.

7. Vidinis studijų kokybės užtikrinimas

Iš savianalizės matyti, kad tik magistrantai buvo apklausiami anketomis: jie vertino privalomųjų ir pasirenkamųjų dalykų programos jos turinį, mokomosios medžiagos naujumą, aktualumą, papildomos mokomosios medžiagos naudojimą, programos apimtį. Taip vertinti ir dėstytojų darbas (paskaitų, seminarų, pratybų planavimas, rengimasis paskaitoms, dėstytojų patrauklumas ir naujumas bei šiuolaikiškumas).

Vis dėlto galimybė pačiam studentui reikštis pertvarkant mokymo turinį yra ribota. Artėjant kalbamai fakulteto reformai, iki ekspertų vizito su studentų bendruomene nebuvo tartasi. Informacijos stygiumi skundėsi ir dėstytojai.

Apskritai vidinis studijų kokybės užtikrinimas aprašytas kiek formaliai: už programos atnaujinimą ir tobulinimą atsakingas studijų programos komitetas, maždaug kas dveji metai aptariąs programos realizavimo patirtį. Neaišku, ar universitete yra kokia nors studijų kokybės užtikrinimo sistema, kokie parametrai lemia studijų kokybę, koku lygiu ir reguliarumu nagrinėjami šie klausimai.

8. Apibendrinamasis studijų krypties programų įvertinimas

8.1. Rekomendacijos aukštajai mokyklai.

8.1.1. Būtina:

1. Patikslinti programas dėl bakalauro profesinės praktikos kreditų (reikalaujama ne mažiau kaip 10).

2. Skubiai atlikti kai kurių Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto auditorijų remontą, kad šios atitiktų elementarius darbo higienos reikalavimus.
3. Kuo skubiausiai šalinti fakultete tvyrančią įtampą dėl galimos fakulteto pertvarkos. Apie pertvarkos reikalus ir eigą išsamiai informuoti dėstytojų ir studentų bendruomenes.
4. Iki reikiamo skaičiaus padidinti kreditų skaičių *Lietuvių filologijos ir italų kalbos programoje* (ekspertų skaičiavimu, jų yra 157).
5. *Lietuvių filologijos ir užsienio kalbos* programoje suvienodinti programos atmainas kreditų ir disciplinų atžvilgiu, subalansuoti lietuvių filologijos ir užsienio kalbos dalykų santykį, patikslinti laisvai pasirenkamų dalykų kreditų skaičių (jie turėtų sudaryti 5 procentus programos, t. y. 8 kreditus).

8.1.2. Siūloma:

1. Skirti daugiau lėšų demonstracinei technikai ir naujausiai literatūrai įsigyti.
2. Suvienodinti studentų žinių vertinimo tvarką ir parengti žinių vertinimo metodikos rekomendacijas.
3. Skatinti dėstytojus rašyti naujus trūkstamus specialybės vadovėlius ir mokomąsias knygas.
4. Atnaujinti dėstomų dalykų privalomosios ir papildomosios literatūros sąrašus.
5. Fakultete aptarti dėstytojų stažuotčių reikalus. Katedrose sudaryti dėstytojams sąlygas bent kartą per penkerius metus išvykti stažuotis kitur.
6. Rinkti informaciją apie baigusius programas absolventus, tirti jų įsidarbinimo ar tolesnių studijų galimybes.
7. Visokeriopai skatinti dėstytojų ir studentų mainus tarp įvairių aukštųjų mokyklų giminingų programų.
8. Atsižvelgiant į senas tradicijas Vilniaus universitete toliau plėtoti lyginamąsias baltų kalbų studijas.
9. Stiprinti tarpdalykinius ryšius su platesnio profilio kultūros vadybos, komunikacijos teorijos ir kitų humanitarinių dalykų studijomis.

8.2. Siūlymas dėl akreditacijos

8.2.1. Vilniaus universiteto universitetinių pagrindinių studijų programą *Lietuvių filologija* (valstybinis kodas 62104 H122) siūlome **akredituoti be sąlygų**.

8.2.2. Vilniaus universiteto universitetinių magistrantūros studijų programą *Lietuvių kalbotyra* (valstybinis kodas 62104H114) siūlome **akredituoti be sąlygų**.

8.2.3. Vilniaus universiteto universitetinių magistrantūros studijų programą *Lietuvių literatūra* (valstybinis kodas 62104H116) siūlome **akredituoti be sąlygų**.

8.2.4. Vilniaus universiteto universitetinių pagrindinių studijų programą *Lietuvių filologija ir užsienio kalba* (valstybinis kodas 61204H129) siūlome **akredituoti lygtinai**.

Ekspertų grupės vadovas

prof. habil. dr. Pēteris Vanags

Nariai:

Irma Astrauskaitė

prof. dr. Petras Bražėnas

prof. dr. Giedrė Čepaitienė

doc. dr. Aušra Jurgutienė

Lina Lenčukovaitė

doc. dr. Danguolė Mikulėnienė

doc. dr. Dalia Pakalniškienė

Jūratė Palionytė

dr. Daiva Sinkevičiūtė

STUDIJŲ KOKYBĖS EKSPERTŲ TARYBA

POSĖDŽIO PROTOKOLAS

Dalyvavo Tarybos nariai: Algirdas Eduardas Čižas, Vytautas Daujotis, Rimantas Jankauskas, Henrikas Mykolaitis, Justas Nugaras, Angelė Kaušylienė, Juozas Kulys, Marijonas Rimantas Urbonavičius, Pranas Žiliukas, Onutė Junevičienė, Rimantas Laužackas.

Posėdyje taip pat dalyvavo: Studijų kokybės vertinimo centro direktorius E. Stumbrys ir SKVC studijų vertinimo skyriaus vedėjas A. Šerpatauskas. Svarstant trečiąjį darbotvarkės klausimą dalyvavo ekspertų grupės atstovas Algis Žemaitaitis, svarstant ketvirtąjį klausimą dalyvavo ekspertų grupės vadovė Danguolė Mikulėnienė.

Posėdžio pradžia 14 h 00 min, pabaiga 18 h 00 min.

Posėdžio pirmininkas Algirdas Čižas.
Sekretorė Rasa Šmergelienė.

<...>

SVARSTYTA:

Lietuvių filologijos krypties studijų programų išorinio išsamiojo vertinimo išvados.

Pristatydama Vilniaus universitete vykdomas 4 studijų programas, ekspertė teigė, jog labai svarbu, kad Vilniaus universitetas išlaikytų grynąją baltistikos kryptį, kurioje išugdomi mokslininkai. Iš silpnųjų pusių paminėta, kad universitete labai prastos darbo sąlygos, tokioje aplinkoje dirbti nemalonu nei dėstytojams, nei studentams. Pastebėta, kad trūksta specialybės vadovėlių.

Tarybos narys paklausė, kodėl vieną studijų programą siūloma akredituoti lygtinai. Atsakyta, kad buvo aptiktos neleistinos programos rengėjų klaidos, nustatant programos apimtį kreditais.

NUSPREĖTA (nebalsavus 2 VU atstovams):

4.3. Pritarti ekspertų siūlymui Vilniaus universiteto studijų programas *Lietuvių literatūra, Lietuvių kalbotyra, Lietuvių filologija* akredituoti be sąlygų, programą *Lietuvių filologija ir užsienio kalba* akredituoti lygtinai. Už šį sprendimą balsavo visi 9 dalyvavusieji Tarybos nariai.

VU Kauno humanitarinio fakulteto studijų programos vykdomos žemesniu lygiu negu Vilniuje universitete: dėstytojų kvalifikacija pastebimai žemesnė, dėstytojų stažuotės vyksta gan pasyviai, dėstytojai skundžiasi aukštojo mokslo vadovėlių trūkumu, nors patys nesiima spręsti šios problemos, atvykstantys iš skirtingų aukštųjų mokyklų dėstytojai nenoriai bendrauja, nekuria bendrų projektų. Ekspertus nustebino tas faktas, kad Vilniaus universitete ir VU Kauno humanitariniame fakultete vykdomos studijų programos turi vienodus kodus, nors vykdomos skirtingo personalo, skirtingoje materialiojoje ir metodinėje bazėje. Tarybos narių nuomone, tokios programos turėtų būti registruojamos skirtingais kodais.

Kauno humanitarinio fakulteto 3 studijų programos siūlyta akredituoti lygtinai, nes jos yra menkesnio lygio. Dėl vienos studijų programos, kuri realiai nevykdoma, Ekspertų tarybos nariai iškėlė mintį pakeisti siūlymą – siūlyti ją akredituoti ribojamai.

NUSPREĖTA (nebalsavus 2 VU atstovams):

4.4. Pritarti ekspertų siūlymui dvi Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto studijų programas (*Lietuvių kalbotyra* ir *Lietuvių literatūra*) akredituoti lygtinai. Šiam sprendimui pritarė visi 9 dalyvavusieji Tarybos nariai.

4.5. Pasiūlyti Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto studijų programą *Lietuvių filologija* akredituoti ribojamai, nes ši studijų programa dabar nėra vykdoma ir ekspertų siūlomo jos lygtinio akreditavimo metu nebūtų tobulinama. Už šį sprendimą balsavo 8 Tarybos nariai, vienas balsavo prieš.

Posėdžio pirmininkas

Algirdas Čižas

Posėdžio sekretorė

Rasa Šmergelienė